

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi merityösopimuslain sekä yhteistoiminnasta suomalaisissa ja yhteisönlaajuisissa yritysryhmissä annetun lain 41 §:n muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi merityösopimuslakia sekä yhteistoiminnasta suomalaisissa ja yhteisönlaajuisissa yritysryhmissä annettu lakia. Muutoksilla pantaisiin täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston antama direktiivi, jolla kuuden työoikeudellisen direktiivin soveltamisala laajennettiin koskemaan myös merenkulkijoita.

Merityösopimuslakia ehdotetaan muutettavaksi siten, että liikkeen luovutuksessa työnantajan luovutushetkellä voimassa olevista työsuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät työsuhte-etuudet siirtyisivät liikkeen uudelle omistajalle tai haltijalle. Ennen luovutusta päättyneeseen työsopimukseen perustuva takaisinottovelvollisuus koskisi myös luovutuksensaajaa. Lisäksi ehdotetaan, että työntekijällä olisi oikeus irtisanoa työsopimus päättymään luovutuspäivästä lukien riippumatta työsuhteessa muutoin noudatettavasta irtisanomisajasta. Jos työsopimus päätettäisiin siksi, että työntekijän työehdot heikkenisivät olennaisesti liikkeen luovutuksen johdosta, työnantajan katsottaisiin olevan vastuussa työsuhteen päättämisestä.

Yhteistoiminnasta suomalaisissa ja yhteisönlaajuisissa yritysryhmissä annettua lakia täsmennettäisiin siten, että työntekijöiden edustajien irtisanomissuojaa koskevaan säännökseen lisättäisiin viittaus merityösopimuslakiin.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä lokakuuta 2017.

PERUSTELUT

1 Nykytila ja sen arviointi

1.1 Euroopan unionin sääntely

Euroopan unionin työlaainsäädäntö soveltuu lähtökohtaisesti kaikkiin toimialoihin ja työntekijäryhmiin. Kuuden työoikeudellisen direktiivin osalta tästä on poikettu, sillä merenkulkijat on suljettu tai heidät on voitu sulkea soveltamisalan ulkopuolelle. Nämä direktiivit ovat seuraavat:

— työntekijöiden suojasta työnantajan maksukyvyttömyystilanteessa annettu direktiivi 2008/94/EY

— eurooppalaisen yritysneuvoston perustamisesta annettu direktiivi 2009/38/EY

— työntekijöille tiedottamista ja heidän kuulemistaan koskevista yleisistä puitteista annettu direktiivi 2002/14/EY

— työntekijöiden joukkovähentämistä koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön lähentämisestä annettu direktiivi 98/59/EY

— työntekijöiden oikeuksien turvaamista yrityksen luovutuksen yhteydessä koskeva direktiivi 2001/23/EY (jäljempänä *liikkeenluovutusdirektiivi*)

— palveluksen tarjoamisen yhteydessä tapahtuvaa työntekijöiden lähettämistä työhön toiseen jäsenvaltioon koskeva direktiivi 96/71/EY

Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat 6 päivänä lokakuuta 2015 direktiivin (EU) 2015/1794 Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivien 2008/94/EY, 2009/38/EY ja 2002/14/EY sekä neuvoston direktiivien 98/59/EY ja 2001/23/EY muuttamisesta merenkulkijoiden osalta (jäljempänä *muutosdirektiivi*). Muutosdirektiivillä muutettiin edellä mainittujen kuuden direktiivin soveltamisalaa siten, että ne koskevat jatkossa myös merenkulkijoita. Direktiivi on pantava täytäntöön viimeistään 10 päivänä lokakuuta 2017.

Direktiivien muuttamista perustellaan sillä, että merenkulkijoita koskevat poikkeukset saattavat estää merenkulkijoita nauttimasta täysin oikeudestaan oikeudenmukaisiin ja kohtuullisiin työoloihin ja työehtoihin sekä oikeudestaan saada tietoja ja tulla kuulluksi tai rajoittaa näiden oikeuksien täyttä nauttimista. Siltä osin kuin poikkeusten olemassaolo ei ole objektiivisesti perusteltavissa eikä merenkulkijoita kohdella tasa-arvoisesti, poikkeuksia sallivat säännökset olisi kumottava.

Suomen merenkulkijoihin sovellettava lainsäädäntö täyttää jo nykyisin pääosan muutosdirektiivin vaatimuksista. Tässä esityksessä ehdotetaan muutoksia, jotka ovat tarpeen muutosdirektiivin täytäntöön panemiseksi.

1.2 Liikkeenluovutusdirektiivi

Liikkeenluovutusdirektiivin tarkoituksena on turvata työntekijöiden oikeudet luovutuksensaajan palveluksessa tilanteessa, jossa työnantajan yritys, liike, näiden osa, liiketoiminta tai osa siitä luovutetaan toiselle työnantajalle. Liikkeenluovutusdirektiivissä edellytetään työntekijöiden työsuhteen jatkumista niillä ehdoilla, joista oli sovittu alkuperäisen työnantajan (liikkeen luovuttajan) kanssa. Liikkeenluovutusdirektiivin tarkoituksena on varmistaa, etteivät yritys-toiminnan uudelleenjärjestelyt vaikuta epäedullisesti työntekijöiden asemaan.

Liikkeenluovutusdirektiiviä sovelletaan yrityksen tai liikkeen taikka yritys- tai liiketoiminnan osan luovuttamiseen toiselle työnantajalle sopimukseen perustuvan luovutuksen taikka sulautumisen kautta. Direktiivissä tarkoitettuna luovutuksena pidetään oman identiteettinsä säilyttävän taloudellisen yksikön luovuttamista, jolla tarkoitetaan pää- ja sivutoimisen taloudellisen toiminnan harjoittamiseksi järjestettyä resurssikonaisuutta. Direktiiviä sovelletaan siltä osin kuin luovutettava yritys tai liike taikka yritys- tai liiketoiminnan osa sijaitsee alueella, jolla perussopimusta sovelletaan. Toisin sanoen luovutettavan toiminnan on sijaittava Euroopan unionin jäsenvaltion tai Euroopan talousalueeseen kuuluva maan alueella.

Liikkeenluovutusdirektiivin alkuperäisen 1 artiklan 3 kohdan mukaan direktiiviä ei sovellettu merialuksiin.

Muutosdirektiivillä (5 artikla) korvattiin liikkeenluovutusdirektiivin 1 artiklan 3 kohta säännöksellä, jonka mukaan liikkeenluovutusdirektiiviä sovelletaan merialuksen luovutukseen, joka on yrityksen tai liikkeen luovutuksen osa taikka 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuna yritys- ja liiketoiminnan osa. Edellytyksenä on, että luovutuksensaaja sijaitsee tai luovutettu yritys tai liike taikka yritys- tai liiketoiminnan osa sijaitsee edelleen alueella, jolla perussopimusta sovelletaan. Liikkeenluovutusdirektiiviä ei kuitenkaan sovelleta, jos luovutuksen kohteena on vain yksi tai useampi merialus. Liikkeenluovutusdirektiivi ei koske sisävesialusten luovutusta.

1.3 Liikkeen luovutusta koskeva kansallinen sääntely

Liikkeenluovutusdirektiivi on Suomessa pantu täytäntöön työsopimuslailla (55/2001). Myös merityösopimuslaissa (756/2011) on liikkeen luovutusta koskeva säännös, mutta se ei kaikilta osin vastaa työsopimuslain säännöstä.

Liikkeen luovutuksen määritelmästä säädetään työsopimuslain 1 luvun 10 §:n 1 momentissa ja merityösopimuslain 1 luvun 10 §:n 1 momentissa. Määritelmät ovat samansisältöiset. Työnantajan liikkeen luovutuksella tarkoitetaan yrityksen, liikkeen, yhteisön tai säätiön tai näiden toiminnallisen osan luovuttamista toiselle työnantajalle. Luovutettavan pää- tai sivutoimisena harjoitetun liikkeen tai sen osan on kuitenkin pysyttävä luovutuksen jälkeenkin samana tai samankaltaisena, jotta kyse olisi liikkeen luovutuksesta.

Työsopimuslain 1 luvun 10 §:n 2 momentissa ja merityösopimuslain 1 luvun 10 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään työntekijän asemasta liikkeen luovutustilanteessa. Tältä osin säännökset eroavat toisistaan oleellisesti. Työsopimuslain mukaan liikkeen luovutuksessa työnantajan luovutushetkellä voimassa olevista työsuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät työsuhte-etuudet siirtyvät luovutuksensaajalle. Työntekijän kannalta työnantajasubjekti vaihtuu, mutta työsuhde jatkuu entisin ehdoin. Lisäksi työsopimuslain 7 luvun 5 §:n 2 momentissa säädetään työntekijän mahdollisuudesta irtisanoa työsopimus muutoin sovelletta-

vasta irtisanomisajasta tai sen kestoajasta riippumatta luovutuspäivästä tai tämän jälkeen viimeistään kuukauden kuluttua saatuaan tiedon luovutuksesta.

Merityösopimuslain mukaan työnantajan liikkeen luovutuksessa työsuhteet jatkuvat pääsääntöisesti luovuttajaa velvoittavina, eivätkä työsuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet tai työsuhde-etuudet siirry luovutuksensaajalle. Lain 1 luvun 10 §:n 3 momentin mukaan jos luovutuksensaaja on Suomen kansalainen tai suomalainen yritys, luovutuksensaajan on ennen luovutushetkeä tiedusteltava työntekijöiltä, ovatko he halukkaita siirtymään luovutuksensaajan palvelukseen. Jos luovutuksen kohteena olevassa yrityksessä luovuttajan palveluksessa oleva työntekijä ilmoittaa siirtyvänsä luovutuksensaajan palvelukseen, työsuhteesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet siirtyvät välittömästi aluksen tai liikkeen uudelle omistajalle tai haltijalle. Työnantajan tiedusteluvelvollisuus ei koske tilannetta, jossa luovutuksensaaja on ulkomaan kansalainen tai ulkomainen yritys.

Liikkeen luovutuksen oikeusvaikutusten kannalta keskeinen on myös työehtosopimuslain (436/1946) 5 §, jonka mukaan työehtosopimukseen perustuvat oikeudet ja velvollisuudet, jotka koskevat liikkeen luovuttajaa, siirtyvät luovutuksensaajalle. Luovutuksensaajan on siis noudatettava voimassa olevan työehtosopimuksen määräyksiä sopimuskauden loppuun. Säännös koskee sekä työsopimuslain alaista työtä että merityösopimuslain alaista työtä.

Työsopimuslain ja merityösopimuslain säännökset eroavat toisistaan myös työsuhtesaataviin liittyvien vastuiden osalta. Suomi on työsopimuslain puolella käyttänyt liikkeenluovutusdirektiivin 3 artiklassa suotua mahdollisuutta säätää luovuttajan ja luovutuksensaajan yhteisvastuusta ennen luovutusta erääntyneiden saatavien osalta. Työsopimuslain 1 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan ennen luovutusta erääntyneestä työntekijän palkka- tai muusta työsuhteesta johtuvasta saatavasta vastaavat luovuttaja ja luovutuksensaaja yhteisvastuullisesti. Luovuttaja on kuitenkin luovutuksensaajalle vastuussa ennen luovutusta erääntyneestä työntekijän saatavasta, jollei muusta ole sovittu. Pykälän 3 momentin mukaan konkurssipesän luovuttaessa liikkeen luovutuksensaaja ei vastaa ennen luovutusta erääntyneistä työntekijän palkka- ja muista työsuhteesta johtuvista saatavista, paitsi jos konkurssiin asetetussa liikkeessä ja luovutuksen vastaanottavassa liikkeessä määräysvaltaa käyttävät tai ovat käyttäneen samat henkilöt omistuksen, sopimuksen tai muun järjestelyn perusteella.

Merityösopimuslaissa ei ole säädetty yhteisvastuusta ennen luovutusta erääntyneiden saatavien osalta. Työntekijöiden palkkasaatavia kuitenkin turvaa merilain (674/1994) 3 luvussa säädetty meripanttioikeus alukseen.

Voimassa olevaan työsopimuslakiin ja merityösopimuslakiin sisältyvät säännökset liikkeen luovutuksesta koskevat sekä merialuksia että sisävesialuksia.

1.4 Suomalainen kauppalaivasto ja merimiesten määrä

Merenkululla on Suomelle aivan erityinen merkitys. Tullin ulkomaankaupan kuljetustilaston mukaan valtaosa Suomen ulkomaankaupan tavaravirroista kulkee meriteitse. Vuonna 2015 merikuljetukset muodostivat lähes 83 prosenttia kaikista ulkomaankaupan tavarakuljetuksista. Liikenteen turvallisuusvirasto Trafín tietojen mukaan vuonna 2015 ulkomaan merikuljetuksista suomalaisten alusten osuus oli 30,7 prosenttia (vienti 40,9 prosenttia ja tuonti 20,5 prosenttia). Ulkomaan matkustaja-alusliikenteessä suomalaisten alusten osuus oli matkustajamäärissä mitattuna puolestaan 35,7 prosenttia.

Suomessa rekisteröity kauppalaivasto käsitti vuoden 2015 lopussa 1 241 alusta. Aluksista yli 15 metrin pituisia oli 702 alusta (*varsinainen kauppalaivasto*). Varsinaisen kauppalaivaston alusmäärä on kasvanut 1980-luvun lopun jälkeen. Vuonna 1988 varsinaiseen kauppalaivastoon kuului 415 alusta. Kasvu oli suurinta vuosina 1992-1994, mitä selittää osittain vuoden 1992 alusta voimaan tullut ulkomaanliikenteen kauppa-alusluettelon perusteella jaettava tuki sekä pientonniston hankintoihin myönnetty korkotuki.

Vaikka varsinaisen kauppalaivaston koko on alusmäärässä mitattuna jatkanut kasvuaan myös 1990-luvun puolivälin jälkeen, on alusten yhteenlasketun bruttovetoisuuden kasvu ollut maltillisempaa. Vuoden 2015 lopussa yhteenlaskettu bruttovetoisuus oli 1,7 miljoonaa, mikä vastaa suunnilleen 1990-luvun lopun tasoa.

Kauppa-alusluetteloon voidaan meriliikenteessä käytettävien alusten kilpailukyvyn parantamisesta annetun lain (1277/2007) mukaan hakemuksesta merkitä Suomen alusrekisterissä oleva matkustaja-alus, lastialus, hinaaja tai työntäjä, joka on tarkoitettu tukivuotena toimimaan pääasiassa ulkomaanliikenteessä. Kauppa-alusluettelossa oli vuoden 2015 lopussa 105 alusta, joiden bruttovetoisuus kattoi varsinaisesta kauppalaivastosta 90,6 prosenttia.

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafi on selvittänyt suomalaisten varustamoiden ulkomailla rekisteröityjä ja ulkomailta aikarahtaamia aluksia. Trafin julkaisun 26/2013 mukaan suomalaisten varustamoiden ulkomailla rekisteröityjen alusten lukumäärä oli 38 ja niiden bruttovetoisuus oli 0,98 miljoonaa. Aluksista 30 oli rekisteröity toiseen Euroopan unionin jäsenvaltioon, pääasiassa Ruotsiin, Alankomaihin ja Isoon-Britanniaan.

Vuoden 2013 lokakuun lopussa suomalaisten varustamoiden käytössä oli yhteensä 61 ulkomailta aikarahdattua alusta, joiden yhteenlaskettu bruttovetoisuus oli 0,67 miljoonaa. Aluksista 82 prosenttia oli vuokrattu Euroopan unionin alueelta.

Vuonna 2015 merimiesammateissa tehtiin kaikkiaan 6 600 henkilötövuotta, josta ulkomaanliikenteen osuus oli 91 prosenttia ja kotimaanliikenteen osuus yhdeksän prosenttia. Vuosina 2000-2015 henkilötövuosien määrä on vähentynyt 23 prosentilla.

1.5 Alusluovutusten määrä

Liikenteen turvallisuusvirasto Trafin tilastojen avulla on voitu selvittää, missä määrin alusluovutuksia tapahtuu. Seuraavat tiedot koskevat varsinaisia kauppa-aluksia eli rekisteröityjä yli 15 metrin pituisia aluksia.

Kotimaan sisällä tapahtuneet alusluovutukset: Vuonna 2015 kotimaisten osapuolien välillä tehtiin 46 omistajanvaihdosta ja vuonna 2014 omistajanvaihdoksia oli 43 kappaletta. Luovuttajien ja luovutuksensaajien nimistä voidaan päätellä, että omistajanvaihdokset sisältävät runsaasti myös konsernin sisäisiä luovutuksia, joissa alus luovutetaan emoyhtiöltä tytäryhtiölle tai toisin päin taikka tytäryhtiöiden välillä. Konsernin sisäisten luovutusten täsmällistä määrää ei kuitenkaan selvitetty.

Valtion rajat ylittävät alusluovutukset: Vuonna 2015 Suomeen ostettiin ulkomailta 15 alusta. Kaikki alukset ostettiin toisesta Euroopan unionin jäsenvaltiosta tai Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta, joskin yhden luovutuksen osalta tätä tietoa ei ollut saatavissa. Kahdeksan aluksen bruttovetoisuus oli suurempi kuin 500. Vuonna 2014 Suomeen ostettiin ulkomailta 16

alusta, joista kaksi ostettiin Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolelta ja kahden aluksen tietoja ei ollut saatavissa. Kuuden aluksen bruttovetoisuus oli suurempi kuin 500.

Suomesta myytiin ulkomaille vuonna 2015 yhteensä 14 alusta, joista neljä myytiin Euroopan unionin ja Euroopan talousalueen ulkopuolelle. Aluksista 11 oli bruttovetoisuudeltaan suurempi kuin 500. Vuonna 2014 ulkomaille myytiin 15 alusta, joista kaksi myytiin Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle. Kahdeksan aluksen bruttovetoisuus oli suurempi kuin 500.

1.6 Erilaisten alusluovutusten tunnistaminen ja niiden merkitys muutospäätöksen kannalta

On oleellista pyrkiä tunnistamaan, minkälaisia omistusjärjestelyjä merenkulkualalla toteutetaan, ja mitkä näistä järjestelyistä ovat merkityksellisiä liikkeenluovutusdirektiivin kannalta.

Suomessa kauppamerenkulkuun käytettävät alukset ovat yleensä osakeyhtiöiden omistuksessa. Tällaisen varustamoyhtiön omistuksessa voi olla yksi tai useampia aluksia. Mahdollisia ovat myös konsernirakenteet, joissa kutakin alusta kohtaan perustetaan erillinen tytäryhtiö. Varustamotoiminnan harjoittaminen tällaisen konsernirakenteen puitteissa on kuitenkin nykyisin harvinaista. Sen sijaan konsernirakennetta hyödynnetään tilanteissa, joissa varustamon tarkoituksena on rekisteröidä alukset eri valtioiden alusrekistereihin. Tällöin tytäryhtiöt perustetaan eri valtioihin.

Varustamoyhtiön osakekannan luovuttaminen merkitsee muutoksia vain yhtiön omistussuhteissa. Yhtiön oikeushenkilöllisyys säilyy ennallaan samoin kuin yhtiön ja työntekijöiden välillä tehtyjen työsopimusten sisältö. Osakekannan kaupassa ei ole kysymys liikkeen luovutuksesta.

Varustamo voi luovuttaa myös pelkän aluksen. Luovutus nähdään tällöin puhtaana tuotantovälineen luovutuksena, jonka yhteydessä ei luovuteta toiminnallista ja toimivaa resurssikokonaisuutta ja liiketoimintaa. Luovutus on verrattavissa muilla aloilla yritysomaisuuteen sisältyvän koneen tai laitteen luovutukseen. Tällaiseen luovutukseen liikkeenluovutusdirektiivi ei sovelu. Kysymys voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa suomalainen varustamo ostaa ulkomailta aluksen, miehittää sen ja alkaa harjoittaa sillä merenkulkua.

Jos aluksen luovutukseen liittyy liiketoimintakokonaisuuden tai sen osan luovutus, kysymys on liikkeenluovutusdirektiivissä tarkoitettusta tilanteesta. Alusluovutusten moninaisuudesta johtuen liikkeen luovutuksena pidettäviä järjestelyjä ei ole mahdollista täsmällisesti yksilöidä. Edellä selostettuun pelkän aluksen luovutukseen nähden eroavaisuus on kuitenkin siinä, että luovutukseen liittyy muutakin kuin pelkkä alus. Kysymys voi olla siitä, että varustamo myy toiselle varustamolle aluksen ja siihen liittyvän resurssikokonaisuuden, joiden avulla uusi omistaja pystyy jatkamaan luovutusta edeltänyttä toimintaa. Luovutukseen voi myös sisältyä aluksen tekniseen ylläpitoon, turvallisuuteen ja hallintoon liittyvä organisaatio. Lisäksi luovutuksensaajalle voivat siirtyä asiakassuhteet. Liikkeen luovutuksen tunnistamista on käsitelty lisää jäljempänä kohdassa 2.1.

Varustamo voi myös vuokrata aluksen toiselle varustamolle (operaattori). Menettelyä kutsutaan aikarahtaukseksi. Myös aluksen aikarahtaus voi täyttää liikkeen luovutuksen määritelmän. Pelkän aluksen aikarahtaus ilman siihen liittyvää resurssikokonaisuutta tai toimintaa ei

kuitenkaan ole liikkeen luovutus. Esimerkkinä voisi olla tilanne, jossa alus vuokrataan muuhun käyttötarkoitukseen ja toiselle liikennöntialueelle, jolloin luovutusta edeltänyt toiminta käytännössä lakkaa.

1.7 Valtioiden rajat ylittävät luovutukset

Merenkulkuala on kansainvälinen toimiala, minkä vuoksi erilaiset valtioiden rajat ylittävät oikeustoimet ovat tyypillisiä, ja tämä koskee myös liikkeen luovutuksia. Tästä syystä on tarpeen arvioida, millä tavoin suomalainen työlainsäädäntö, mukaan lukien liikkeen luovutusta koskeva kansallinen säännöstö, suhteutuu rajat ylittäviin omistusjärjestelyihin.

Merityösopimuslakia sovelletaan suomalaisessa aluksessa työskentelevään työnantajaan ja työntekijään. Jos alus luovutetaan osana liikkeen luovutusta toiseen valtioon, alus rekisteröidään luovutuksen jälkeen toisen valtion alusrekisteriin. Vastaavasti on mahdollista, että alus luovutetaan osana liikkeen luovutusta toisesta valtiosta Suomeen, jolloin alus rekisteröidään luovutuksen jälkeen Suomeen.

Rajat ylittävissä liikkeen luovutuksissa joudutaan arvioimaan, minkä maan lainsäädäntöä työsopimukseen kulloinkin sovelletaan. Sovellettava lainsäädäntö voi myös ajan kuluessa vaihtua. Liikkeen luovutuksen välittömät oikeusvaikutukset perustuvat sen valtion lainsäädäntöön, jota työsopimukseen sovelletaan luovutushetkellä.

Keskeisin lainvalintaa koskeva säädös on Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 593/2008 sopimusvelvoitteisiin sovellettavasta laista (Rooma I-asetus). Asetuksen 3 artiklan mukaan sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jonka osapuolet ovat valinneet. On siten hyvinkin mahdollista, että työsopimuksessa on sovittu sovellettavasta laista. Kysymys voi olla myös tilanteesta, jossa osapuolet ovat sopineet Suomen lain noudattamisesta, vaikka kysymys olisi ulkomaisesta aluksesta, johon merityösopimuslakia ei sen soveltamisalasäännöksen mukaan muutoin soveltuisi.

Oikeutta sopia sovellettavasta laista rajoittaa asetuksen 8 artikla. Sopimukseen otettu lakiviittaus ei saa johtaa siihen, että työntekijä menettäisi hänelle sellaisin säännöksin annetun suojan, joista ei voida sopimuksin poiketa sen lain mukaan, jota lakiviittauksen puuttuessa olisi sovellettu artiklan 2, 3 ja 4 kohdan nojalla.

Artiklan 2 kohdan mukaan siltä osin kuin osapuolet eivät ole valinneet työsopimukseen sovellettavaa lakia, sopimukseen sovelletaan sen maan lakia, työntekijä tavallisesti tekee työnsä sopimuksen täyttämiseksi. Jos sovellettavaa lakia ei voida tällä tavalla määrittää, artiklan 3 kohdan mukaan työsopimukseen sovelletaan sen maan lakia, jossa sijaitsee liiketoimintapaikka, jossa työntekijä otettiin työhön. Artiklan 4 kohta sisältää kuitenkin poikkeuksen edellä mainittuun. Jos tapaukseen liittyvistä seikoista kokonaisuutena ilmenee, että sopimus liittyy läheisemmin johonkin toiseen maahan kuin mitä 2 tai 3 kohdassa tarkoitetaan, sovelletaan tämän toisen maan lakia.

Yllä kuvatusa seuraa, että liikkeen luovutuksen tapahtuessa Suomesta ulkomaille tai ulkomailta Suomeen, on luovuttajan ja luovutuksensaajan aina arvioitava, minkä maan lainsäädännön mukaan liikkeen luovutuksen oikeusvaikutukset määräytyvät. Rajat ylittävä liikkeen luovutus ei kuitenkaan välttämättä merkitse sitä, että sovellettava laki vaihtuu.

Vaikka työsopimukseen sovellettava laki vaihtuisi liikkeen luovutuksen yhteydessä tai sen jälkeen, liikkeen luovutuksen oikeusvaikutukset olisivat hyvin samantyyppiset, jos luovutus tapahtuu Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen sisällä. Tämä johtuu siitä, että liikkeenluovutusdirektiivissä edellytetään kaikissa jäsenvaltioissa samankaltaista sääntelyä. Jos luovuttaja tai luovutuksensaaja on sijoittautunut kolmanteen maahan, on tilanne monimutkaisempi, koska kolmannessa maassa ei välttämättä ole vastaavaa sääntelyä.

Liikkeenluovutusdirektiivin soveltuminen edellyttää, että luovutuksensaaja sijaitsee tai luovutettu yritys tai liike taikka yritys- tai liiketoiminnan osa sijaitsee edelleen alueella, jolla perussopimusta sovelletaan. Näin ollen soveltamisalan ulkopuolelle jää selkeästi tilanne, jossa suomalainen varustamo luovuttaa aluksen ja siihen liittyvän liiketoiminnan Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle. Direktiivikohdassa käytetty ilmaisu ”edelleen” viittaa siihen, että soveltamisalan ulkopuolelle jää sellainenkin tilanne, jossa suomalainen varustamo ostaa aluksen Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelta. Tätä tulkintaa puoltaa myös liikkeenluovutusdirektiivin 1 artiklan 2 kohta, jonka mukaan direktiiviä sovelletaan sitä osin kuin luovutettava yritys tai liike taikka yritys- tai liiketoiminnan osa sijaitsee alueella, jolla perussopimusta sovelletaan.

2 Ehdotetut muutokset

2.1 Liikkeen luovutuksen tunnistaminen ja sen oikeusvaikutukset

Liikkeen luovutuksen määritelmää koskeva merityösopimuslain 1 luvun 10 §:n 1 momentti säilyisi ennallaan. Työnantajan liikkeen luovutuksella tarkoitettaisiin yrityksen, liikkeen, yhteisön tai säätiön tai näiden toiminnallisen osan luovuttamista toiselle työnantajalle, jos luovutettava, pää- tai sivutoimisena harjoitettu liike tai sen osa pysyy luovutuksen jälkeen samana tai samankaltaisena. Liikkeen luovutuksen tunnusmerkistön täyttymisestä on runsaasti muuta kuin merenkulkualaa koskevaa oikeuskäytäntöä. Tarkoituksena on, että merenkulkualalla liikkeen luovutuksen tunnusmerkistöä arvioitaisiin vastaavalla tavalla ottaen kuitenkin huomioon merenkulkuun liittyvät erityispiirteet. Lisäksi tarkoituksena on, että ehdotettu liikkeen luovutuksen määritelmä vastaisi liikkeenluovutusdirektiivin mukaista liikkeen luovutuksen määritelmää, vaikka ehdotetun säännöksen sanamuoto ei olekaan täysin samanlainen kuin direktiivin sanamuoto.

Edellä kohdassa 1.6 on selostettu erilaisia merenkulkualalla tyypillisiä omistusjärjestelyjä ja niiden suhdetta liikkeenluovutusdirektiiviin. Alus on varustamotoiminnassa keskeinen, mutta ei ainoa tuotantoväline tai toiminnan mahdollistava tekijä. Pelkän aluksen luovuttaminen voi olla verrattavissa muilla toimialoilla liiketoiminnan kannalta merkittävien koneiden tai laitteiden luovuttamiseen, mitä voidaan pitää ainoastaan aineellisen yritysomaisuuden luovuttamisena. Jos esimerkiksi työnantaja korvaa vanhan aluksen uudella aluksella, ja uudella aluksella jatketaan samaa toimintaa, kysymys ei ole liikkeen luovutuksesta. Työntekijät jatkavat työntekeä uudella aluksella. Toisaalta aluksen ympärille voi muodostua sellainen resurssikokonaisuus ja toimintamuoto, joka käytännössä luovutetaan aluksen mukana. Tällaisen kokonaisuuden luovuttaminen täyttäisi liikkeen luovutuksen tunnusmerkistön, koska kysymys on myös toiminnan luovuttamisesta. Jos esimerkiksi A ostaa B:ltä aluksen jatkaakseen B:n aiemmin harjoittamaa toimintaa, kysymyksessä on liikkeen luovutus. Liikkeen luovutuksen tunnistamisessa voidaan osin hyödyntää oikeuskäytäntöä, joka on muodostunut muilla toimialoilla työsopimuslain vastaavan säännöksen tulkinnassa. Koska merenkulku on aiemmin rajattu liik-

keenluovutusdirektiivin soveltamisalan ulkopuolelle, alusluovutuksista ei ole syntynyt Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä.

Alusluovutuksissa keskeinen liikkeen luovutuksen tunnusmerkki liittyy edellytykseen, jonka mukaan luovutettavan liikkeen on pysyttävä luovutuksen jälkeen samana tai samankaltaisena. Säännös vastaa tältä osin liikkeenluovutusdirektiivin 1 artiklan 1 b kohtaa, jonka mukaan direktiivissä tarkoitettuna luovutuksena pidetään oman identiteettinsä säilyttävän taloudellisen yksikön luovuttamista. Euroopan yhteisöjen tuomioistuin on asiassa *C-24/85 (Spijkers)* todennut, että tältä osin on otettava huomioon kaikki kyseistä liiketointa luonnehtivat tosiseikat, joita ovat erityisesti seuraavat: yrityksen tai liikkeen tyyppi; onko rakennuksia, irtaimistoa tai muuta sellaista aineellista omaisuutta luovutettu; luovutetun aineettoman omaisuuden arvo luovutushetkellä; onko uusi toiminnanharjoittaja ottanut olennaisen osan henkilöstöä palvelukseensa; onko asiakaskunta siirtynyt; miten samankaltaista harjoitettu toiminta on ollut ennen luovutusta ja sen jälkeen, sekä toiminnan mahdollisen keskeytymisen kesto. Mainitut seikat ovat kuitenkin vain osatekijöitä arvioitaessa kokonaisuutta eikä niitä tästä syystä voi arvioida erikseen (*asia Sūzen, tuomion kohta 14*). Aineellisen omaisuuden siirtymistä koskevan osatekijän kohdalla on lisäksi huomattava, että merialusten osalta direktiivissä säädetään nimenomaisesti siitä, ettei direktiiviä sovelleta, jos luovutuksen kohteena on ainoastaan yksi tai useampi merialus.

Liikkeen luovutuksen tunnusmerkistöä arvioitaessa on kiinnitettävä huomiota merenkulkualan erityispiirteisiin, ja liikkeen luovutuksen olemassaoloa puoltavat osatekijät voivat joiltakin osin erota muiden toimialojen osatekijöistä sisällöltään ja painoarvoltaan. Mitä vahvemmin nämä osatekijät viittaavat luovutusta edeltävän toiminnan jatkumiseen samankaltaisena luovutuksen jälkeenkin, sitä todennäköisemmin kysymys on liikkeen luovutuksesta. Esityksen valmistelussa tällaisia osatekijöitä arvioitiin olevan ainakin:

- harjoitetaanko aluksella merenkulkua luovutuksen jälkeen samalla liikennöintialueella tai linjaliikenteessä samalla linjalla?
- säilyykö harjoitettavan toiminnan luonne muutoin samankaltaisena?
- siirtyykö aluksen toimintaa tukeva maaorganisaatio (ship management), kuten tekninen ja kaupallinen hallinto sekä henkilöstöhallinto, luovutuksensaajalle?
- siirtyykö luovutuksensaajalle aluksen toimintaa muutoin tukeva toimintakehikko, kuten tietojärjestelmät, turvallisuusohjausjärjestelmä, ISM-järjestelyt?
- siirtyvätkö asiakassopimukset luovutuksensaajalle?
- minkälaisia velvollisuuksia ja vastuita siirtyy aluksen mukana luovutuksensaajalle (esimerkiksi ahtaussopimukset ja muut satamapalveluita koskevat sopimukset)?
- onko luovuttajan palveluksessa oleva henkilöstö sitoutunut nimenomaisesti luovutettavaan alukseen vai yleisemmin hoitovarustamoon ja sen kautta useaan alukseen?
- siirtyvätkö työntekijät luovutuksensaajan palvelukseen?

Liikkeen luovutuksen määritelmä vastaisi liikkeenluovutusdirektiivissä säädettyä määritelmää, jonka sisällölle voi aikanaan syntyä tulkintaa ohjaavaa Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisukäytäntöä.

Pykälän 2 momenttia muutettaisiin vastaamaan työsopimuslain vastaavaa säännöstä. Liikkeen luovutuksessa työnantajan luovutushetkellä voimassa olevista työsuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät työsuhte-etuudet siirtyisivät liikkeen uudelle omistajalle tai haltijalle. Työntekijät siirtyisivät automaattisesti liikkeen luovuttajan palveluksesta luovutuksensaajan palvelukseen ja heidän työsuhteensa ehdot säilyisivät entisinä liikkeen luovutuksesta huolimatta. Työntekijällä ei olisi oikeutta vastustaa siirtymistä yksipuolisesti ja jäädä luovuttajan palvelukseen. Jos työntekijä ei haluaisi siirtyä luovutuksensaajan palvelukseen, hän voisi kuitenkin irtisanoa työsopimuksensa lakiehdotuksen 8 luvun 5 §:n 2 momentin mukaisesti normaalia lyhyemmällä irtisanomisajalla.

Pykälässä ei säädettäisi valtioiden rajat ylittävistä tilanteista, vaan tältä osin tukeuduttaisiin yleisiin merityösopimuslain soveltamisalaa ja lainvalintaa koskeviin periaatteisiin. Valtion rajat ylittäviä tilanteita on kuvattu edellä kohdassa 1.7. Jos suomalainen varustamo myisi Suomeen rekisteröidyn aluksen ja siihen liittyvän liiketoiminnan ulkomaille, luovutushetkeen kytkeytyisivät yleensä Suomen lainsäädännön mukaiset oikeusvaikutukset. Luovutuksensaajan rekisteröidessä aluksen ulkomaille, Suomen lainsäädännön sovellettavuus lakkaisi, jollei Rooma I –asetuksesta muuta johdu. Jos suomalainen varustamo ostaisi ulkomaille rekisteröidyn aluksen ja siihen liittyvän liiketoiminnan, luovutushetkeen kytkeytyisi puolestaan yleensä ulkomainen lainsäädäntö. Suomen lainsäädäntö soveltuisi sen jälkeen, kun alus on rekisteröity Suomen alusrekisteriin. On myös mahdollista, että ulkomaiseen alukseen on sopimuksen tai Rooma I –asetuksen perusteella sovellettu jo ennestään Suomen lakia.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin liikkeen luovutuksen oikeusvaikutuksia koskevasta poikkeuksesta silloin, kun luovuttaja tai luovutuksensaaja on sijoittautunut Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle. Liikkeenluovutusdirektiivi ei koske tällaisia luovutuksia. Säännös on tarpeen, koska kolmansissa maissa ei välttämättä ole vastaavia liikkeen luovutusta koskevia säännöksiä. Jos esimerkiksi suomalainen alus ja siihen liittyvä toiminta luovutetaan Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle, työntekijöiden työsuhteet säilyvät luovuttajaa velvoittavina. Jos puolestaan kolmanteen maahan sijoittautunut työnantaja luovuttaa aluksen ja siihen liittyvän liiketoiminnan suomalaiselle työnantajalle, riippuu alukseen luovutushetkellä noudatettavasta lainsäädännöstä, siirtyvätkö työntekijät suomalaisen työnantajan palvelukseen.

2.2 Muut muutokset

Merityösopimuslain 7 luvun 9 §:ssä säädetään siitä, että työnantajan on tarjottava työtä 8 luvun 3 tai 6 §:ssä säädetyillä perusteilla irtisanomalleen, työ- ja elinkeinotoimistosta edelleen työtä hakevalle entiselle työntekijälleen, jos hän tarvitsee työntekijöitä neljän kuukauden kuluessa työsuhteen päättymisestä samoihin tai samankaltaisiin tehtäviin, joita irtisanottu työntekijä on tehnyt. Jos työsuhde on jatkunut keskeytyksettä sen päättymiseen mennessä vähintään 12 vuotta, takaisinottoaika on kuitenkin kuusi kuukautta. Esityksessä ehdotetaan pykälään lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan takaisinottovelvollisuus koskee vastaavasti myös 1 luvun 10 §:ssä tarkoitettua liikkeen luovutuksensaajaa silloin, kun luovuttaja on irtisanonut työntekijän työsopimuksen päättymään ennen luovutushetkeä. Tämä vastaisi työsopimuslain mukaista sääntelyä.

Voimassa olevan merityösopimuslain 8 luvun 5 §:n 2 momentissa säädetään tilanteesta, jossa työnantaja irtisanoo työsopimuksen taloudellisilla tai tuotannollisilla perusteilla, jotka ovat seurausta liikkeen luovutuksesta. Työntekijällä on tällöin oikeus kuukauden peruspalkkaa ja mahdollisia kiinteitä lisiä vastaavaan korvaukseen. Oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan ole, jos työntekijä on kieltäytynyt hänelle 4 §:n mukaisesti tarjotusta työstä. Säännös perustuu nykytilaan, jossa työsuhteet jatkuvat liikkeen luovutuksessa luovuttajaa velvoittavina. Liikkeen luovutuksen seurauksena työnantajan työvoimatarve on voinut vähentyä ja tästä syystä työnantaja on voinut joutua irtisanomaan työntekijän. Koska esityksessä ehdotetaan, että työntekijät siirtyvät liikkeen luovutustilanteesta luovutuksensaajan palvelukseen, mainittu säännös ei ole enää tarpeen.

Merityösopimuslain 8 luvun 5 §:n 2 momentti ehdotetaan korvattavaksi momentilla, jonka mukaan työntekijällä olisi oikeus irtisanoa työsopimus muutoin sovellettavasta irtisanomisajasta riippumatta päättymään luovutuspäivästä, jos hän on saanut tiedon liikkeen luovutuksesta viimeistään kuukautta ennen luovutuspäivää. Jos työntekijälle on annettu tieto luovutuksesta myöhemmin, hän saisi irtisanoa työsopimuksensa päättymään luovutuspäivästä tai tämän jälkeen, viimeistään kuitenkin kuukauden kuluessa saatuaan tiedon luovutuksesta. Tämä vastaisi työsopimuslain mukaista sääntelyä.

Liikkeenluovutusdirektiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaan jos työsopimus tai työsuhde päätetään sen vuoksi, että luovutuksesta seuraa olennainen työehtojen muutos työntekijän vahingoksi, työnantajan katsotaan olevan vastuussa työsopimuksen tai työsuhteen päättämisestä. Voimassa olevassa merityösopimuslaissa ei ole artiklan kattavaa säännöstä. Tästä syystä esityksessä ehdotetaan 8 lukuun uutta 5 a §:ää, joka vastaisi sisällöltään voimassa olevan työsopimuslain 7 luvun 6 §:ää. Jos työsopimus päätettäisiin sen vuoksi, että työntekijän työehdot heikkenivät olennaisesti liikkeen luovutuksen johdosta, työnantajan katsottaisiin olevan vastuussa työsuhteen päättämisestä.

Yhteistoiminnasta suomalaisissa ja yhteisönlaajuisissa yritysryhmissä annetun lain 41 §:ssä säädetään työntekijöiden edustajien irtisanomissuojasta. Pykälän mukaan työntekijöiden edustajien irtisanomissuojasta on voimassa, mitä työsopimuslain 7 luvun 10 §:ssä säädetään luottamusmiehen ja luottamusvaltuutetun irtisanomissuojasta. Pykälässä ei nykyisin viitata merityösopimuslain vastaavaan säännökseen luottamusmiehen irtisanomissuojasta. Viittaus ehdotetaan lisättäväksi pykälään, jotta säännös täyttäisi eurooppalaisen yritysneuvoston perustamisesta annetun direktiivin 10 artiklan 3 kohdan vaatimukset.

3 Esityksen vaikutukset

3.1 Arvioinnin lähtökohdat

Esityksessä muutetaan liikkeen luovutusta koskevaa sääntelyä merityössä. Vaikutusten arvioimiseksi on ensin arvioitava, kuinka paljon liikkeen luovutuksia tapahtuu ja kuinka suuria työnantaja- ja henkilöstömääriä ne koskevat.

Edellä kohdissa 1.4 ja 1.5 on selostettu Liikenteen turvallisuusvirasto Trafin tilastoja, joiden perusteella kotimaan sisäisiä omistajanvaihdoksia tapahtuu noin 40 vuodessa. Lisäksi tarkasteluvuosien perusteella voidaan sanoa, että Suomesta myydään ulkomaille karkeasti arvioiden 15 alusta vuodessa ja Suomeen ostetaan ulkomailta 15 alusta vuodessa. Lisäksi suomalaiset varustamot harjoittavat jonkin verran merenkulkua aikarahdatuilla aluksilla.

On hyvin todennäköistä, että suuressa osassa luovutuksia on kysymys pelkän aluksen luovuttamisesta, ei liikkeen luovutuksesta. Tämä johtopäätös voidaan tehdä etenkin valtioiden rajat ylittävien luovutusten osalta, joissa aluksen liikennöintialue vaihtuu luovutuksen yhteydessä. Kotimaan sisäisissä omistajanvaihdoksissa liikkeen luovutuksia voi olla enemmän, sillä osa omistajanvaihdoksista vaikuttaa olevan konsernin sisällä tapahtuvia omistajanvaihdoksia. Olettavasti näissä tilanteissa aluksella harjoitettava toiminta on jatkunut omistajanvaihdoksesta huolimatta ennallaan. Esityksessä konsernin sisäisiä liikkeen luovutuksia arvioidaan olevan noin 15 kappaletta vuodessa ja muita liikkeen luovutuksia 10 kappaletta vuodessa.

Liikkeen luovutuksen piirissä olevien työntekijöiden lukumäärää on vaikea arvioida, koska yksittäisissä aluksissa työskentelevien työntekijöiden lukumäärä vaihtelee pienten erikoisalusten muutamasta henkilöstä suurissa matkustajalaivoissa työskenteleviin muutamaa sataan henkilöön. Kohdassa 1.5 kuvattujen kahden vuoden tilastojen perusteella luovutukset koskevat pääosin lastialuksia ja pieniä matkustaja-aluksia. Sen perusteella liikkeen luovutukset koskettavat vuositasolla kymmeniä tai joitakin satoja työntekijöitä ja yksittäistapauksissa suurempia määriä.

3.2 Taloudelliset vaikutukset

Esityksen taloudellisia vaikutuksia arvioitaessa on tarpeen erotella kotimaan sisällä tapahtuvat luovutukset, Suomesta ulkomaille (EU- ja ETA-alue) tapahtuvat luovutukset sekä ulkomailta (EU- ja ETA-alue) Suomeen tapahtuvat luovutukset. Esitys ei aiheuta muutoksia tilanteisiin, jossa liike- tai yritystoiminta luovutetaan Suomesta kolmanteen maahan tai kolmannesta maasta Suomeen.

Suomen sisällä tapahtuviin liikkeen luovutuksiin ehdotetulla sääntelyllä ei arvioida olevan suuria taloudellisia vaikutuksia, koska suomalaisen luovutuksensaajan on jo nykyisin tiedusteltava työntekijöiltä heidän halukkuudestaan siirtyä suomalaisen luovutuksensaajan palvelukseen. Voidaan arvioida, että useimmat työntekijät ilmoittavat jo nykyisin halukkuudestaan jatkaa luovutuksensaajan palveluksessa, jollei myös luovuttajalla ole työvoimatarvetta. Jatkossa siirtyminen luovutuksensaajan palvelukseen tapahtuisi automaattisesti. Työntekijöitä arvioidaan siirtyvän liikkeen luovutuksissa luovuttajalta luovutuksensaajalle suunnilleen sama määrä kuin nykyisin. Keskeisin vaikutus kotimaisiin luovutuksiin liittyykin lähinnä siihen, että luovutuksensaajan hallinnollinen taakka pienenee, koska tämän ei tarvitsisi erikseen tiedustella työntekijöiltä heidän halukkuuttaan siirtyä luovutuksensaajan palvelukseen. Lisäksi luovutuksensaaja voi pääsääntöisesti luottaa luovutuksessa siirtyvän toiminnan katkeamattomaan jatkuvuuteen. Nykytilaan nähden suurimmat muutokset liittyvät tilanteisiin, joissa aluksen omistajuus ja siihen liittyvä liiketoiminta luovutetaan toiseen Euroopan unioniin tai Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon. Kysymys voi olla esimerkiksi tilanteesta, jossa aluksen toiminta jatkuu edelleen samankaltaisena, mutta luovutuksensaaja sijaitsee toisessa valtiossa. Jos luovutus täyttäisi liikkeen luovutuksen tunnusmerkistön, työntekijät siirtyisivät automaattisesti luovutuksensaajan palvelukseen. Tällaisia luovutuksia arvioidaan tapahtuvan harvoin, ehkä viidestä kymmeneen kertaan vuodessa. Osassa tapauksia kysymys voi olla konsernin sisäisestä luovutuksesta, jossa alus ja siihen liittyvä toiminta luovutetaan tytäryhtiölle, joka on sijoittunut toiseen Itämeren alueella sijaitsevaan Euroopan unionin jäsenvaltioon.

Esityksessä ehdotetuilla muutoksilla ei arvioida olevan vaikutuksia niihin valtioiden rajat ylittäviin luovutuksiin, joissa liiketoiminta siirtyy toisesta valtiosta Suomeen. Jos alusta ei ole ennen luovutusta rekisteröity Suomeen, liikkeen luovutushetkeen kytkeytyvät oikeusvaikutukset

eivät määräydy Suomen lainsäädännön mukaan, jolleivät osapuolet ole toisin sopineet tai Rooma I -asetuksesta ei muuta johdu.

Esityksellä ei arvioida olevan vaikutuksia varustamoiden edellytyksiin myydä ja ostaa aluksia kotimaan sisällä tai valtioiden rajat ylittäen. Puhdas aluskauppa tai –vuokraus ei täytä liikkeen luovutuksen tunnusmerkistöä. Esityksen ei arvioida myöskään johtavan alusten ulos- tai sisäänliputuksiin.

3.3 Henkilöstövaikutukset

Esitys parantaa työntekijän asemaa silloin, kun alus myydään osana liike- tai yritystoimintaa Suomesta toiseen Euroopan unioniin tai Euroopan talousalueeseen kuuluvaan valtioon. Useimmiten tämä koskisi tilanteita, joissa toiminta myydään johonkin Itämeren rantavaltioon ja toiminnan luonne säilyy luovutuksen jälkeen ennallaan. Muutokset turvaavat työsuhteiden pysyvyyttä tämänkaltaisissa järjestelyissä. Muutosten arvioidaan koskevan joitakin kymmeniä henkilöitä vuodessa. Suurempien matkustaja-alustoimintaan liittyvien luovutusten yhteydessä liikkeen luovutuksen seurauksena voi siirtyä kuitenkin kerralla useampia satoja työntekijöitä.

Esitys ei merkittävästi muuta työntekijän asemaa kotimaan sisäisissä luovutuksissa. Suomen lainsäädäntö ei yleensä sovellu liikkeen luovutuksen tapahtuessa tilanteessa, jossa alus myydään osana liike- tai yritystoimintaa toisesta Euroopan unionin tai Euroopan talousalueeseen kuuluvasta valtiosta Suomeen. Luovutushetkellä alukseen nimittäin sovelletaan yleensä sen jäsenvaltion lainsäädäntöä, jonne alus on luovutushetkellä rekisteröity.

4 Asian valmistelu

Esitys on valmisteltu työ- ja elinkeinoministeriössä. Esitysluonnosta on käsitelty työ- ja elinkeinoministeriön yhteydessä toimivassa merimiesasiain neuvottelukunnassa, jossa ovat edustettuna työ- ja elinkeinoministeriön lisäksi sosiaali- ja terveysministeriö, liikenne- ja viestintäministeriö sekä merenkulkualan työnantaja- ja työntekijäjärjestöt.

Esitysluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros, jonka yhteydessä lausuntoa pyydettiin sosiaali- ja terveysministeriöltä, liikenne- ja viestintäministeriöltä, Ahvenanmaan maakuntahallitukselta, aluehallintovirastoilta, Elinkeinoelämän keskusliitolta, Palvelualojen työnantajat PALTA ry:ltä, Suomen Matkustajalaivayhdistys SMLY ry:ltä, Suomen Erikoisalusten työnantajaliitto SET:ltä, Suomen Varustamot ry:ltä, Suomen Merimies-Unioni SMU ry:ltä, Suomen Laivanpäällystöliitolta, Suomen Konepäällystöliitolta ja Suomen Ammattikalastajaliitto SAKL ry:ltä.

Lausuntopyyntö julkaistiin lisäksi internetissä oikeusministeriön ylläpitämässä lausuntopalvelu.fi –palvelussa.

Lausuntopalautetta saatiin varsin vähän. Lausuntopalautteessa kiinnitettiin jonkin verran huomiota siihen, että olisi tärkeää kuvata tarkemmin, missä tilanteissa kysymys olisi lain tarkoittamasta liikkeen luovutuksesta. Jatkovalmistelussa asian tarkempi kuvaaminen arvioitiin kuitenkin vaikeaksi siitä syystä, että liikkeen luovutusta koskevan kansallisen säännöksen on tarkoitus olla yhtenevä liikkeenluovutusdirektiivin kanssa. Liikkeenluovutusdirektiivin tarkempi sisältö tulee todennäköisesti muotoutumaan Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä.

5 Voimaantulo

Lait ehdotetaan tulevaksi voimaan 1 päivänä lokakuuta 2017.

Esityksessä on kysymys muutosdirektiivin täytäntöönpanosta. Muutosdirektiivin 8 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on saatettava tämän direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 10 päivänä lokakuuta 2017. Jäsenvaltioiden on ilmoitettava tästä komissiolle viipymättä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

merityösopimuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merityösopimuslain (756/2011) 1 luvun 10 §, 7 luvun 9 § ja 8 luvun 5 §, sellaisena kuin niistä on 7 luvun 9 § laissa 1449/2016, sekä
lisätään 8 lukuun uusi 5 a § seuraavasti:

1 luku

Yleiset säännökset

10 §

Liikkeen luovutus

Työnantajan liikkeen luovutuksella tarkoitetaan yrityksen, liikkeen, yhteisön tai säätiön tai näiden toiminnallisen osan luovuttamista toiselle työnantajalle, jos luovutettava, pää- tai sivutoimisena harjoitettu liike tai sen osa pysyy luovutuksen jälkeen samana tai samankaltaisena.

Liikkeen luovutuksessa työnantajan luovutushetkellä voimassa olevista työsuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät työsuhde-etuudet siirtyvät liikkeen uudelle omistajalle tai haltijalle.

Edellä 2 momentissa säädettyä ei sovelleta tilanteessa, jossa luovuttaja tai luovutuksensaaja on sijoittautunut Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

7 luku

Yleiset säännökset työsopimuksen päättämisestä

9 §

Työntekijän takaisin ottaminen

Työnantajan on tarjottava työtä 8 luvun 3 tai 6 §:ssä säädetyillä perusteilla irtisanomalleen, työ- ja elinkeinotoimistosta edelleen työtä hakevalle entiselle työntekijälleen, jos työnantaja tarvitsee työntekijöitä neljän kuukauden kuluessa työsuhteen päättymisestä samoihin tai samankaltaisiin tehtäviin, joita irtisanottu työntekijä oli tehnyt. Jos työsuhde on jatkunut keskeytyksettä sen päättymiseen mennessä vähintään 12 vuotta, takaisinottoaika on kuitenkin kuusi kuukautta.

Edellä 1 luvun 10 §:n 2 momentista poiketen tämä velvollisuus koskee vastaavasti myös 1 luvun 10 §:ssä tarkoitettua liikkeen luovutuksensaajaa silloin, kun luovuttaja on irtisanonut työntekijän työsopimuksen päättymään ennen luovutushetkeä.

8 luku

Työsopimuksen irtisanomisperusteet

5 §

Irtisanomisoikeus liikkeen luovutuksen yhteydessä

Luovutuksensaaja ei saa irtisanoa työntekijän työsopimusta pelkästään 1 luvun 10 §:ssä tarkoitetun liikkeen luovutuksen perusteella.

Työnantajan luovuttaessa liikkeensä 1 luvun 10 §:ssä säädetyllä tavalla työntekijä saa työsuhteessa muutoin sovellettavaa irtisanomisaikaa noudattamatta tai sen kestoajasta riippumatta irtisanoa työsopimuksen päättymään luovutuspäivästä, jos hän on saanut tiedon luovutuksesta työnantajalta tai liikkeen uudelta haltijalta viimeistään kuukautta ennen luovutuspäivää. Jos työntekijälle on annettu tieto luovutuksesta myöhemmin, hän saa irtisanoa työsopimuksensa päättymään luovutuspäivästä tai tämän jälkeen, viimeistään kuitenkin kuukauden kuluessa saatuaan tiedon luovutuksesta.

5 a §

Luovutuksensaajan vastuu

Jos työsopimus päätetään siksi, että työntekijän työehdot heikkenevät olennaisesti liikkeen luovutuksen johdosta, työnantajan katsotaan olevan vastuussa työsuhteen päättymisestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 7 luvun 9 §:n 2 momenttia ei sovelleta, jos työsopimus on päättynyt ennen tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki

yhteistoiminnasta suomalaisissa ja yhteisönlaajuisissa yritysryhmissä annetun lain 41 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhteistoiminnasta suomalaisissa ja yhteisönlaajuisissa yritysryhmissä annetun lain (335/2007) 41 § seuraavasti:

41 §

Työntekijöiden edustajien irtisanomissuoja

Tässä laissa tarkoitettujen työntekijöiden edustajien irtisanomissuojasta on voimassa, mitä työsopimuslain (55/2001) 7 luvun 10 §:ssä säädetään luottamusmiehen ja luottamusvaltuutetun irtisanomissuojasta ja merityösopimuslain (756/2011) 8 luvun 9 §:ssä luottamusmiehen irtisanomissuojasta.

Muussa Euroopan talousalueen jäsenvaltiossa valitun työntekijöiden edustajan irtisanomissuoja määräytyy kyseisen valtion kansallisen lain mukaan.

Tämä laki tulee voimaan _____
päivänä _____ kuuta 20____.

Helsingissä 6 päivänä huhtikuuta 2017

Pääministeri

Juha Sipilä

Oikeus- ja työministeri Jari Lindström

*Liite
Rinnakkaistekstit*

1.

Laki

merityösopimuslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merityösopimuslain (756/2011) 1 luvun 10 §, 7 luvun 9 § ja 8 luvun 5 §, sellaisena kuin niistä on 7 luvun 9 § laissa 1449/2016, sekä
lisätään 8 lukuun uusi 5 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

1 luku

1 luku

Yleiset säännökset

Yleiset säännökset

10 §

10 §

Liikkeen luovutus

Liikkeen luovutus

Työnantajan liikkeen luovutuksella tarkoitetaan yrityksen, liikkeen, yhteisön tai säätiön tai näiden toiminnallisen osan luovuttamista toiselle työnantajalle, jos luovutettava, pää- tai sivutoimisena harjoitettu liike tai sen osa pysyy luovutuksen jälkeen samana tai samankaltaisena.

Työnantajan liikettä luovutettaessa työsuhteet jatkuvat luovuttajaa velvoittavina, jollei jäljempänä säädetystä muuta johdu.

Suomalaisen luovutuksensaajan on ennen luovutushetkeä tiedusteltava työntekijöiltä heidän siirtymistään luovutuksensaajan palvelukseen. Jos työntekijä siirtyy luovutuksensaajan palvelukseen, työsuhteesta johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät työsuhte-etuudet siirtyvät liikkeen uudelle omistajalle tai haltijalle 2 momentista poiketen. Luovutuksensaaja ei kuitenkaan vastaa työntekijän palkka- tai muusta työsuhteeseen perustuvasta saamisesta, joka on erääntynyt

Työnantajan liikkeen luovutuksella tarkoitetaan yrityksen, liikkeen, yhteisön tai säätiön tai näiden toiminnallisen osan luovuttamista toiselle työnantajalle, jos luovutettava, pää- tai sivutoimisena harjoitettu liike tai sen osa pysyy luovutuksen jälkeen samana tai samankaltaisena.

Liikkeen luovutuksessa työnantajan luovutushetkellä voimassa olevista työsuhteista johtuvat oikeudet ja velvollisuudet sekä niihin liittyvät työsuhte-etuudet siirtyvät liikkeen uudelle omistajalle tai haltijalle.

Edellä 2 momentissa säädettyä ei sovelleta tilanteessa, jossa luovuttaja tai luovutuksensaaja on sijoittautunut Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelle.

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

ennen työntekijän siirtymistä luovutuksensaajan palvelukseen.

Luovutuksensaajan, joka on laiminlyönyt 3 momentissa tarkoitetun velvollisuutensa, vahingonkorvausvelvollisuus määräytyy 12 luvun 1 §:n 1 momentin mukaisesti.

7 luku

Yleiset säännökset työsopimuksen päättämisestä

9 §

Työntekijän takaisin ottaminen

Työnantajan on tarjottava työtä 8 luvun 3 tai 6 §:ssä säädettyillä perusteilla irtisanomalleen, työ- ja elinkeinotoimistosta edelleen työtä hakevalle entiselle työntekijälleen, jos työnantaja tarvitsee työntekijöitä neljän kuukauden kuluessa työsuhteen päättymisestä samoihin tai samankaltaisiin tehtäviin, joita irtisanottu työntekijä oli tehnyt. Jos työsuhde on jatkunut keskeytyksettä sen päättymiseen mennessä vähintään 12 vuotta, takaisinottoaika on kuitenkin kuusi kuukautta.

8 luku

Työsopimuksen irtisanomisperusteet

5 §

Irtisanomisoikeus liikkeen luovutuksen yhteydessä ja työntekijän oikeus korvaukseen

Luovutuksensaaja ei saa irtisanoa työntekijän työsopimusta pelkästään 1 luvun 10 §:ssä

7 luku

Yleiset säännökset työsopimuksen päättämisestä

9 §

Työntekijän takaisin ottaminen

Työnantajan on tarjottava työtä 8 luvun 3 tai 6 §:ssä säädettyillä perusteilla irtisanomalleen, työ- ja elinkeinotoimistosta edelleen työtä hakevalle entiselle työntekijälleen, jos työnantaja tarvitsee työntekijöitä neljän kuukauden kuluessa työsuhteen päättymisestä samoihin tai samankaltaisiin tehtäviin, joita irtisanottu työntekijä oli tehnyt. Jos työsuhde on jatkunut keskeytyksettä sen päättymiseen mennessä vähintään 12 vuotta, takaisinottoaika on kuitenkin kuusi kuukautta.

Edellä 1 luvun 10 §:n 2 momentista poiketen tämä velvollisuus koskee vastaavasti myös 1 luvun 10 §:ssä tarkoitettua liikkeen luovutuksensaajaa silloin, kun luovuttaja on irtisanonut työntekijän työsopimuksen päättymään ennen luovutushetkeä.

8 luku

Työsopimuksen irtisanomisperusteet

5 §

Irtisanomisoikeus liikkeen luovutuksen yhteydessä

Luovutuksensaaja ei saa irtisanoa työntekijän työsopimusta pelkästään 1 luvun 10 §:ssä

Voimassa oleva laki

tarkoitettun liikkeen luovutuksen perusteella.

Jos työnantaja irtisanoo työsopimuksen taloudellisilla tai tuotannollisilla perusteilla, jotka ovat seurausta liikkeen luovutuksesta, työntekijällä on oikeus kuukauden peruspalkkaa ja mahdollisia kiinteitä lisiä vastaan korvaukseen. Oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan ole, jos työntekijä on kieltäytynyt hänelle 4 §:n mukaisesti tarjotusta työstä.

Ehdotus

tarkoitettun liikkeen luovutuksen perusteella.

Työnantajan luovuttaessa liikkeensä 1 luvun 10 §:ssä säädetyllä tavalla työntekijä saa työsuhteessa muutoin sovellettavaa irtisanomisaikaa noudattamatta tai sen kestoajasta riippumatta irtisanoa työsopimuksen päättymään luovutuspäivästä, jos hän on saanut tiedon luovutuksesta työnantajalta tai liikkeen uudelta haltijalta viimeistään kuukautta ennen luovutuspäivää. Jos työntekijälle on annettu tieto luovutuksesta myöhemmin, hän saa irtisanoa työsopimuksensa päättymään luovutuspäivästä tai tämän jälkeen, viimeistään kuitenkin kuukauden kuluessa saatuaan tiedon luovutuksesta.

5 a §

Luovutuksensaajan vastuu

Jos työsopimus päätetään siksi, että työntekijän työehdot heikkenivät olennaisesti liikkeen luovutuksen johdosta, työnantajan katsotaan olevan vastuussa työsuhteen päättymisestä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Lain 7 luvun 9 §:n 2 momenttia ei sovelleta, jos työsopimus on päättynyt ennen tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki

yhteistoiminnasta suomalaisissa ja yhteisönlaajuisissa yritysryhmissä annetun lain 41 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhteistoiminnasta suomalaisissa ja yhteisönlaajuisissa yritysryhmissä annetun lain (335/2007) 41 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

41 §

Työntekijöiden edustajien irtisanomissuoja

Tässä laissa tarkoitettujen työntekijöiden edustajien irtisanomissuojasta on voimassa, mitä työsopimuslain (55/2001) 7 luvun 10 §:ssä säädetään luottamusmiehen ja luottamusvaltuutetun irtisanomissuojasta.

Muussa Euroopan talousalueen jäsenvaltiossa valitun työntekijöiden edustajan irtisanomissuoja määräytyy kyseisen valtion kansallisen lain mukaan.

Ehdotus

41 §

Työntekijöiden edustajien irtisanomissuoja

Tässä laissa tarkoitettujen työntekijöiden edustajien irtisanomissuojasta on voimassa, mitä työsopimuslain (55/2001) 7 luvun 10 §:ssä säädetään luottamusmiehen ja luottamusvaltuutetun irtisanomissuojasta *ja merityösopimuslain (756/2011) 8 luvun 9 §:ssä luottamusmiehen irtisanomissuojasta.*

Muussa Euroopan talousalueen jäsenvaltiossa valitun työntekijöiden edustajan irtisanomissuoja määräytyy kyseisen valtion kansallisen lain mukaan.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta
20 .
